

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут людини
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
(О.Б. Жильцов)
« 04 » 20 18 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Інноваційні техніки логопедичного масажу»

для студентів

спеціальності	016 Спеціальна освіта (шифр і назва спеціальності (тей))
освітнього рівня	другого (магістерського) (назва освітнього рівня, ОКР)
освітньої програми	016.00.01 Логопедія (шифр і назва освітньої програми)
спеціалізації (за наявності)	_____ (назва спеціалізації)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 0121/18
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« » 20 18 р.

Київ – 2018

Розробники:

Бабич Н.М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Викладачі:

Бабич Н.М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від 30.08. 2018р. № 8

Завідувач кафедри _____ (підпис) (О.В. Мартинчук)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми) 016.00.01 Логопедія
(назва освітньої програми)

30. 08. 2018 р.

Керівник освітньої програми _____ (підпис) (Т.В. Скрипник)

Робочу програму перевірено

03.09.2018 р.

Заступник директора/декана _____ (підпис) (Р.О. Павлюк)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	5	
Семестр	9	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	32	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	80	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – сформувати у студентів систему спеціальних знань, вмінь та навичок використання прийомів логопедичного масажу у корекційній роботі з дітьми, що мають порушення мовленнєвого та психофізичного розвитку; навчити здійснювати диференційований вибір комплексу масажних рухів в залежності від стану м'язового тону та емоційного стану дитини, що має порушення психомовленнєвого розвитку.

Завдання:

- формувати загальні компетентності: інформаційну, самоосвітню, проблемно-прогностичну, міжособистісної взаємодії;
- формувати фахові компетентності: психолого-педагогічну, діагностико-аналітичну, логокорекційну;
- забезпечити набуття практичних навичок при формуванні діагностико-аналітичної та логокорекційної фахових компетентностей у Центрі практичної підготовки «Логотренажер».

3. Результати навчання за дисципліною:

- уміти демонструвати ґрунтовні знання з анатомо-фізіологічної будови артикуляційного апарату, іннервації і кровопостачання м'язів шії, голови та верхнього плечового поясу, розуміння порушень іннервації мовленнєвого апарату для проведення кваліфікованого логопедичного обстеження дітей з порушеннями мовлення, адекватно тлумачення та використання результатів діагностики для пошуку можливих варіантів їх усунення шляхом використання різних технік логопедичного масажу;
- уміти використовувати фахові знання і уміти у процесі організації та проведення курсу логопедичного масажу відповідно до порушень для забезпечення психолого-педагогічного супроводу осіб з тяжкими порушеннями мовлення з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних потреб у закладах освіти; реабілітаційних

- установах;
- уміти здійснювати раціональний вибір технік логопедичного масажу в залежності від стану м'язового тону та емоційного стану дітей, що мають мовленнєві порушення;
 - уміти правильно організовувати і проводити курс логопедичного масажу і пасивно-активної гімнастики в залежності від форми і структури мовленнєвого порушення;
 - уміти виконувати різні техніки логопедичного масажу та використовувати сучасні технології логопедичного впливу на стан артикуляційної моторики, засоби її покращення для розвитку мовленнєвої діяльності осіб з порушеннями психофізичного розвитку;
 - уміти демонструвати на достатньо високому рівні навички працювати самостійно у процесі виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань та в групі у процесі виконання завдань на практичних заняттях, під час педагогічної практики та виконання професійних обов'язків з дотриманням етичних і моральних норм проведення логопедичного масажу.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1.							
Науково-теоретичні основи логопедичного масажу							
Тема 1. Масаж в логопедичній практиці. Фізіологічний вплив логопедичного масажу на органи та системи.	14	2	2	-	-	-	10
Тема 2. Нейрофізіологічні механізми логопедичного масажу. Обстеження артикуляційного апарату.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	-	-	-	20
Змістовий модуль 2.							
Методичні основи логопедичного масажу							
Тема 1. Методика проведення логопедичного масажу.	14	2	2	-	-	-	10
Тема 2. Техніка виконання логопедичного масажу.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	-	-	-	20
Змістовий модуль 3.							
Логопедичний масаж при різних мовленнєвих порушеннях							

Тема 1. Специфіка проведення логопедичного масажу та артикуляційної гімнастики при дизартрії.	14	2	2	-	-	-	10
Тема 2. Специфіка проведення логопедичного масажу та логопедичних вправ при ринолалії та порушеннях голосу. Комплекс логопедичного масажу при заїканні.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	-	-	-	20
Змістовий модуль 4. Інструментальні та нетрадиційні методи логопедичного масажу							
Тема 1. Інструментальні методи логопедичного впливу.	14	2	2	-	-	-	10
Тема 2. Методика використання точкового масажу. Використання прийомів самомасажу в логопедичній практиці.	14	2	2	-	-	-	10
Модульний контроль	2						
Разом	30	4	4	-	-	-	20
Усього	120	16	16	-	-	-	80

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I.

Науково-теоретичні основи логопедичного масажу

Тема 1. Масаж в логопедичній практиці. Фізіологічний вплив логопедичного масажу на органи та системи

Історія виникнення масажу. Логопедичний масаж як ефективний засіб логопедичної реабілітації дітей, які мають порушення мовленнєвого та психофізичного розвитку. Фізіологічне обґрунтування застосування логопедичного масажу.

Ключові слова: логопедичний масаж, рефлекторний вплив, рефлексогенна зона, спастичність, паретичність, гіперкінези, синкінезії, оральні синкінезії, атаксії, аферентація, атаксія, девіація, тремор.

Рекомендована основна література [4, 3]

Рекомендована додаткова література [3,8,10]

Тема 2. Нейрофізіологічні механізми логопедичного масажу. Обстеження артикуляційного апарату

Центральний та периферичний відділи мовленнєвого апарату. Будова головного мозку. Будова голови і шиї. Кістки черепа. Кістки голови. М'язи голови. Жувальні м'язи, їх основні функції. Група м'язів, їх функції. М'язи шиї, їх основні функції. Робота м'язів голови і шиї. Кровообіг м'язів голови і шиї. Нерви голови і шиї. Анатомія і фізіологія органів артикуляційного апарату. Порожнина рота: ясна, зуби, тверде піднебіння. М'язи губ, щік, м'якого піднебіння і зіву. Їх функції, іннервація. Язик, його

відділи. Скелетні м'язи язика, їх функції. Власні м'язи язика, їх функції. Іннервація м'язів язика. Вузечка язика. Під'язикова кістка, м'язовий апарат під'язикової кістки, його іннервація. Слинні залози. Гортань. М'язи гортані, їх функціональна характеристика.

Методика проведення обстеження м'язового стану артикуляційного апарату, основний комплекс вправ.

Ключові слова: центральний, периферичний відділи мовленнєвого апарату, нейро-моторна стимуляція, умовно-рефлекторна діяльність, пропріорецептори, кінестетичні подразнення.

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [1, 3, 9]

Змістовий модуль II.

Методичні основи логопедичного масажу

Тема 1. Методика проведення логопедичного масажу

Час проведення масажу в структурі логопедичного заняття. Дозування та тривалість логопедичного масажу. Положення тіла пацієнта під час проведення логопедичного масажу. Показання та протипоказання до застосування диференційованого логопедичного масажу. Гігієнічні вимоги до проведення логопедичного масажу: організація робочого місця, положення кушетки, інструментальний столик, медичні матеріали та препарати. Цілі і завдання логопедичного масажу. Етапи логопедичного масажу. Види логопедичного масажу та їх поєднання.

Ключові слова: процедура масажу, етап масажу, курс масажу, зона масажу, цикл, показання, протипоказання, соматичні захворювання.

Рекомендована основна література [2, 4]

Рекомендована додаткова література [2, 7, 10]

Тема 2. Техніка виконання логопедичного масажу

Основні прийоми класичного логопедичного масажу: погладжування, розтирання, розминання, вібрація, поколювання, щільне натискання. Методичні вказівки та помилки при їх виконанні. Комплексне використання прийомів логопедичного масажу.

Ключові слова: основні, допоміжні прийоми, щадний прийом, інтенсивний прийом, погладжування, розтирання, розминання, вібрація, поколювання, щільне натискання, техніка виконання, фаза виконання.

Рекомендована основна література [2, 3]

Рекомендована додаткова література [3, 5, 7]

Змістовий модуль III.

Логопедичний масаж при різних мовленнєвих порушеннях

Тема 1. Специфіка проведення логопедичного масажу та артикуляційної гімнастики при дизартрії

Диференційоване використання прийомів логопедичного масажу в залежності від форми дизартрії. Етапи логопедичного масажу при ДЦП. Види логопедичного масажу при ДЦП. Використання «рефлекс-забороняючих» позицій при проведенні логопедичного масажу дітям, що хворі на ДЦП. Використання прийому перехресного точкового масажу при гіперкінезах артикуляційної мускулатури. Поєднання прийомів масажу і пасивної гімнастики. Особливості використання логопедичного масажу при стергій формі дизартрії.

Ключові слова: руховий стереотип, гнозис, динамічний праксис, рефлексии орального автоматизму, тонічні рефлексии, синкінезії, мовленнєві кінестезії, динамічний праксис, метамірна стимуляція, локальна гіпотермія, «рефлекс-забороняюча» позиція.

Рекомендована основна література [1, 5]

Рекомендована додаткова література [5, 7]

Тема 2. Специфіка проведення логопедичного масажу та логопедичних вправ при ринолалії та порушеннях голосу. Комплекс логопедичного масажу при заїканні

Загальні методичні рекомендації до проведення логопедичного масажу при ринолалії в доопераційний та післяопераційний періоди. Техніка масажних рухів, спрямованих на активізацію м'язів піднебінної занавіски, піднебінно-язикових та піднебінно-глоткових м'язів. Додаткові методи впливу. Пасивно-активні вправи, які стимулюють роботу піднебінно-глоткових м'язів. Використання точкового масажу при проведенні фонаційної гімнастики.

Вплив логопедичного масажу на емоційний стан дітей, що заїкаються. Комплексне використання прийомів класичного і точкового масажу. Вибір прийомів і методики масажу в залежності від клінічної форми заїкання. Організація логопедичного заняття з дітьми, що заїкаються із включенням прийомів логопедичного масажу.

Ключові слова: інспіраторна судома, експіраторна судома, голосова судома, хроніфікація мовленнєвого дефекту, емболофразія, підвищення рецепторної активності, диференційована аферентація, фонаційна гімнастика.

Рекомендована основна література [3, 4]

Рекомендована додаткова література [2, 4, 6]

Змістовий модуль IV.

Інструментальні та нетрадиційні методи логопедичного масажу

Тема 1. Інструментальні методи логопедичного впливу

Проведення масажу за допомогою спеціальних інструментів: постановочних зондів, шпательів, зубних щіток, масажерів для язика. Методика зондового масажу О.В. Новікової. Вивчення спеціальних масажних зондів О.В. Новікової. Техніка виконання масажних прийомів

зондами № 1-8. Зондовий масаж язика.

Ключові слова: зондовий масаж, постановочні зонди, масажні зонди, масажний прийом, обколювання м'язів, обколювання с прокочуванням, «перетирання» м'язів, пружинисті зворотні рухи, щільне натискання, «рубка» м'язів, ковзання.

***Рекомендована основна література [4, 5]
Рекомендована додаткова література [2, 4, 5]***

Тема 2. Методика використання точкового масажу. Використання прийомів самомасажу в логопедичній практиці

Етапи точкового логопедичного масажу та його завдання. Методи рефлекторного впливу (комплекси БАТ, комплекси перехресного точкового масажу, комплекси масажу із елементами метамірної стимуляції Скворцова-Осипенко).

Ключові слова: оральні рефлекси, тонічний рефлекс, кінестезії, артикуляційний рух, динамічний праксис, точковий масаж, самомасаж.

***Рекомендована основна література [3, 5]
Рекомендована додаткова література [4, 5, 6, 9]***

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	кількість одиниць	максимальна кількість балів	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20	2	20
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	-	-	-	-	-	-	-	-
Разом		-	59	-	59	-	59	-	59
Максимальна кількість балів: 236									
Розрахунок коефіцієнта: $k=236:100=2,36$									

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Змістовий модуль I. Науково-теоретичні основи логопедичного масажу

Тема 1. Масаж в логопедичній практиці. Фізіологічний вплив логопедичного масажу на органи та системи (10 год.)

Підготувати презентацію «Вплив логопедичного масажу на дитячий організм».

Критерії оцінювання: здатність до коректного і науково виваженого аналізу теоретичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування власної позиції у процесі розкриття теми – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 2. Нейрофізіологічні механізми логопедичного масажу. Обстеження артикуляційного апарату (10 год.)

Дібрати комплекс артикуляційних вправ для обстеження жувально-артикуляційних, міміко-артикуляційних м'язів, м'язів язика, губ, щік і м'якого піднебіння. Обстежити одну дитину і заповнити відповідний бланк мовленнєвої картки «Стан артикуляційного апарату».

Критерії оцінювання: здатність до коректного і науково виваженого аналізу теоретичного і практичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраних вправ і завдань – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Змістовий модуль II. Методичні основи логопедичного масажу

Тема 1. Методика проведення логопедичного масажу (10 год.)

Підготувати методичні рекомендації щодо оптимальної організації процедури логопедичного масажу (організації робочого місця, вимог до логопедичного інструментарію, санітарно-гігієнічних умов проведення процедури логопедичного масажу тощо).

Критерії оцінювання: здатність до коректного і науково виваженого аналізу теоретичного і практичного матеріалу – 1 бал, здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраного матеріалу – 2 бала, здатність до логічного структурування матеріалу – 1 бал, здатність до грамотної (без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок) презентації матеріалу – 1 бал.

Тема 2. Техніка виконання логопедичного масажу (10 год.)

Відпрацювати навички проведення прийомів класичного

логопедичного масажу: погладжування, розтирання, розминання, вібрація, поколючування, щільне натискання на різних партнерах.

Заповнити картку самоаналізу.

Критерії оцінювання: здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраних комплексів та прийомів виконання логопедичного масажу – 2 бала, здатність технічно правильного та динамічного виконання масажних рухів – 2 бала; змістовність самоаналізу – 1 бал.

Змістовий модуль III. Логопедичний масаж при різних мовленнєвих порушеннях

Тема 1. Специфіка проведення логопедичного масажу та артикуляційної гімнастики при дизартрії (10 год.)

Відпрацювати навички проведення диференційованого логопедичного масажу при дизартрії в комплексі з артикуляційною гімнастикою на різних партнерах.

Заповнити картку самоаналізу.

Критерії оцінювання: здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраних комплексів та прийомів виконання логопедичного масажу – 2 бала, здатність технічно правильного та динамічного виконання масажних рухів – 2 бала; змістовність самоаналізу – 1 бал.

Тема 2. Специфіка проведення логопедичного масажу та логопедичних вправ при ринолалії та порушеннях голосу. Комплекс логопедичного масажу при заїканні (10 год.)

Відпрацювати навички проведення логопедичного масажу при заїканні в комплексі з гімнастикою Стрельникової на різних партнерах.

Заповнити картку самоаналізу.

Критерії оцінювання: здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраних комплексів та прийомів виконання логопедичного масажу – 2 бала, здатність технічно правильного та динамічного виконання масажних рухів – 2 бала; змістовність самоаналізу – 1 бал.

Змістовий модуль IV. Інструментальні та нетрадиційні методи логопедичного масажу

Тема 1. Інструментальні методи логопедичного впливу (10 год.)

Відпрацювати навички проведення зондового логопедичного масажу на язиці.

Заповнити картку самоаналізу.

Критерії оцінювання: здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраних комплексів та прийомів виконання логопедичного масажу – 2 бала, здатність технічно правильного та динамічного виконання масажних рухів – 2 бала; змістовність самоаналізу – 1 бал.

Тема 2. Методика використання точкового масажу. Використання прийомів самомасажу в логопедичній практиці (10 год.)

Відпрацювати навички проведення точкового логопедичного масажу на різних партнерах.

Заповнити картку самоаналізу.

Критерії оцінювання: здатність до творчого і науково виваженого обґрунтування обраних комплексів та прийомів виконання логопедичного масажу – 2 бала, здатність технічно правильного та динамічного виконання масажних рухів – 2 бала; змістовність самоаналізу – 1 бал.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Усна форма з виконанням практичного кейсу: складання комплексу масажу для дітей, що мають порушення мовленнєвого та психофізичного розвитку відповідно до запропонованого кейсу та його демонстрація.

Критерії оцінювання:

5 балів – здатність продемонструвати аналітичне мислення у процесі цілеспрямовано вибору технік виконання логопедичного масажу під час аналізу кейсу;

5 балів – виважене обґрунтування обраних комплексів та прийомів виконання логопедичного масажу;

10 балів – здатність самостійно технічно правильно виконувати масажні рухи і динамічно проводити комплекс логопедичного масажу;

5 балів – здатність до ефективної міжособистісної взаємодії та емоційного налаштування з особою, якій виконується комплекс логопедичного масажу.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Не передбачено навчальним планом.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

Не передбачено навчальним планом.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта дисципліни «Інноваційні техніки логопедичного масажу»

Разом 120 год.: 16 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття, 8 год. – модульний контроль, 80 год. – самостійна робота.

Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II	
Назва модуля	НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ		МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ	
Кількість балів за модуль	59 балів		59 балів	
Теми	1	2	3	4
Теми лекцій	Масаж в логопедичній практиці. Фізіологічний вплив логопедичного масажу на органи та системи (1 б.)	Нейрофізіологічні механізми логопедичного масажу. Обстеження артикуляційного апарату (1 б.)	Методика проведення логопедичного масажу (1 б.)	Техніка виконання логопедичного масажу (1 б.)
Теми семінарських занять	Вплив масажу на дитячий організм (1 б.)	Обстеження артикуляційного апарату (1 б.)	Комплекс масажних рухів, спрямованих на розслаблення м'язів артикуляційної мускулатури (1 б.)	Комплекс масажних рухів, спрямованих на активізацію м'язів артикуляційної мускулатури (1 б.)
Робота на семінарськими заняттями	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Поточний контроль	Модульна контрольна робота №1 (25 балів)		Модульна контрольна робота №2 (25 балів)	

Модулі	Змістовий модуль III		Змістовий модуль IV	
Назва модуля	ЛОГОПЕДИЧНИЙ МАСАЖ ПРИ РІЗНИХ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕННЯХ		ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ТА НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ ЛОГОПЕДИЧНОГО МАСАЖУ	
Кількість балів за модуль	59 балів		59 балів	
Теми	5	6	7	8
Теми лекцій	Специфіка проведення логопедичного масажу та артикуляційної гімнастики при дизартрії (1 б.)	Специфіка проведення логопедичного масажу та логопедичних вправ при ринолалії та порушеннях голосу. Комплекс логопедичного маса при заїканні (1 б.)	Інструментальні методи логопедичного впливу (1 б.)	Методика використання точкового масажу. Використання прийомів самомасажу в логопедичній практиці (1 б.)
Теми семінарських занять	Диференційований логопедичний масаж при дизартрії (1 б.)	Диференційований логопедичний масаж при ринолалії (1 б.)	Зондовий масаж в логопедичній роботі (1 б.)	Техніка виконання точкового масажу (1 б.)
Робота на семінарських заняттях	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів
Самостійна робота	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів
Поточний контроль	Модульна контрольна робота №3 (25 балів)		Модульна контрольна робота №4 (25 балів)	

Всього: 236 балів, коефіцієнт: 2,36

8. Рекомендовані джерела

Основна (базова):

1. Архипова Е.Ф. Логопедический массаж при дизартрии / Е.Ф.Архипова. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВКТ, 2008. – 20с.
2. Блыскина И.В. Комплексный подход к коррекции речевой патологии у детей. Логопедический массаж: Методическое пособие для педагогов дошкольных образовательных учреждений / И.В Блыскина. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС», 2010. – 112с., ил.
3. Дьякова Е.А. Логопедический массаж / Е.А. Дьякова. – М.: Академия, 2005. – 107с.
4. Ласточкина О. В. Логопедичний масаж: курс лекцій. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Корекційна освіта. Логопедія»/ О. В. Ласточкина. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2012. – 80с.
5. Новикова Е. Зондовый массаж. Коррекция звукопроизношения. Наглядно-дидактическое пособие / Е. Новикова. – Часть 1. – М.: Издательство "Гном и Д", 2009. – 457с.

Додаткова:

1. Вакуленко Л.О. Атлас массажиста / Л.О. Вакуленко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 306 с.
2. Дедюхина Г.В. Логопедический массаж и лечебная физкультура с детьми 3-5 лет, страдающими детским церебральным параличом. Учебно-практическое пособие для логопедов и медицинских работников / Дедюхина Г.В., Янышева Т.А., Могучая Л.Д. – М.: Изд «Гном и Д», 2001. – 32 с. (Практическая логопедия).
3. Лопатинська Н.А. Неврологічні основи логопедії. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» / Н.А.Лопатинська. — Київ: Видавничий дім «Слово», 2017. — 152 с.
4. Методика логопедичного точкового масажу (масаж біологічно активних точок) // [Електронний ресурс]: режим доступу: <https://korektolog.com/index.php/logomasazh/109-metodykamasaj-bat>
5. Османова Г.А. Игровой логопедический массаж и самомассаж при коррекции речевых нарушений / Г.А.Османова, Л.А.Позднякова. – СПб.: КАРО, 2013. – 88с.: ил. – (Серия «Мастер-класс-логопеда»).
6. Потапенко О. М. Масаж біологічно активних точок у корекційній роботі логопеда / О. М. Потапенко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. - Вип. 24. - С. 190-193.
7. Приходько О.Г. Логопедический массаж при коррекции дизартрических нарушений речи у детей раннего и дошкольного возраста / О.Г. Приходько. – М: КАРО, 2010. – 160с.

8. Санс Менгібар Х.М. Дитячий масаж / Хосе Мануель Санс Менгібар; [пер. з ісп.]. – Х.: Фактор, 2011. – 160с.
9. Степашко М.В., Сухостат Л.В. Масаж і лікувальна фізкультура в медицині: підручник / М.В. Степашко, Л.В. Сухостат. – К.: ВСВ«Медицина», 2010. – 352 с.
10. Шафеева А. А. Логопедический массаж: метод. Пособие / А. А. Шафеева. – М.: БЕТА- ФРЕЙМ, 2009. – 56с.

9. Додаткові ресурси (за наявності)

<https://korektolog.com/index.php/logomasazh/109-metodykamasaj-bat>

<http://zametkilogopeda.jimdo.com>

http://www.pedlib.ru/Books/7/0107/7_0107-1.shtml

<http://moslogoped.ru/narusheniya/>

<http://www.twirpx.com/file/458285/>

<http://vunivere.ru/work8937>